

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1884. l.

XXIV. leto.

Velika noč.

Sie freuen sich der Auferstehung des Herrn:
Denn sie sind selber auferstanden.

Faust.

„Vzveličar naš je iz groba vstal, kraljestvo smrti pokončal, aleluja!“ Doní po cerkvah zmagovalna pesen, najlepša, kar jih imamo slovenskih cerkvenih. — „Vstala je, stvarnica, aleluja!“ žgolí visoko v sinjem zraku škrjanec, poje kukavica v logu, glasi se slavec v grmu in kvaka žaba v mlaki, vsak kar najbolje vé in zná. „Vstali smo“, zaveseli se po svoje belouška, ki se je ravno izvila iz starega léva in dopadljivo ogleduje blestečo svojo novo obleko. „Aleluja!“ brenčé bučelice, po rudečej vresi prvo strd nabiraje. Iz mahovja prilaze čmrlj; ves omoten pogleda okolo sebe, in se okorno parkrat prekopicne, potem zagodrnjá v najglobokejšem basu: „aleluja, vstanite, v par dnéh zacveté detelja!“ a ni mu odgovora, sam je ostal od svojega plemena; čakati mora družbe, dokler si sam ne zaplodí novega rodú. Mogočno zadaní velikonočna pesen petelinova, ki oblastno koraka po dvorišči in sè samosvestjo ogleduje drobna piščeta, ki veselo čivkajo krog koklje, in po družih svojih družincah, ki so že nalegle obilico pravih velikonočnih darov: píruhov. Dobrovoljno dovoli mačicam, ki se šegavo lové krog njega, da ga malo po nogi in po pretečej ostrogi popraskajo.

Kaj pa tamle od potoka sim prihaja; sliši se, kakor bi se kopa velikanskih božjih volkov na vso moč napenjala? To so naši dečki, ki so si — modro porabivši prostost, ki jim jo dovoljuje zakonodajec — sè sočnih vrb zvili piščalk v vseh velikostih do godrnjavega bombardona, in ravnokar resnimi obrazi svirajo „otročko simfonijo“, polno genialne polifonije. Ščene, ki se jim mota mej nogami, jih občudovaje in radovedno poslušá — take godbe še nikdar ni slišalo in v psa doraslo bo vselej tulilo, kadar bo slišalo vbrane glasove, spominjajoč se tega čudapolnega brlizganja. Kar na enkrat umolkne, kakor na kapelnikovo znamenje ta koncert, in začuje se vesel smeh: „O, kozliček!“ Našli so novega, sorodnega jim tovariša; piščali so pozabljene, in namesto godbe nastopi zdaj telovadba; ves roj se iskuša v pravih kozjih skokih. A tudi tega veselja je kmalu konec. Od vasí sim pripojó deklice, šolske jim vrstnice: „Stvarnica je spala, a zopet je vstala“. Po poti si nabirajo novih družic — pomladanskih cvetic — in si ž njimi venčajo kodraste glavé. Gorjé zdaj mladi travici, ki radovedno kuka izpod velih lanských bilk! Vsa družba počné svoj raj. Stoletja so minula, odkar so se zbirali o tem času naši dedje na pisani trati in v zelenem logu, v vriskajočem rajanji praznovat pomlajenje zemlje in „lepo bog'njo Živo“ — božanstvo je pozabljeno, a praznik je ostal, evo vam otrok, ki ga

prav po staropoganski navadi praznujejo. Praznično oblečeni — vsi prelevljeni — bližajo se tropa meščanov, ki so zapustili mrtvo zidovje in se zatekli sim v živo prirodo. Preširni smeh gospic se meša v tičje petje; pomladno gibični se sučejo mladeniči okolo njih, in tudi očetje in matere nadéli so pomlajene obraze, ter danes v spominu lastne mladosti-norosti marsikaj prezró neskrbnej mladini.

Tam na sosednjem griči, na zelenečej brezi, sloní mlad učitelj, in zamišljen gleda v daljavo; v suknjino luknjico zataknil je šopek vijolic; te bi nas morda znale zvesti na sled njegovih željá. Zdaj se zdrami iz svoje zamišljenosti. Vzbudil ga je kos, ki z glasnim petjem zabavlja svojo družico, sedečo v priprostem gnjezdu. Lehko je vesel! Letos mu Ćudomušni brezen ni skalil ranega zakonskega veselja. Ti pa, mladenič, pazi, pazi, „brezen ima rep zavít!“ Kosovo petje, še bolj pa menda njegovo gnjezdo, zvedrilo mu je misli, in z bistrim očesom pogleda krog sebe, kakor bi se mu bili vsi čuti razkrili; vse okrog njega se oživí. Rumena trobentica, ki mu skromno cvetè pri nogi, zatrobi glasno „aleluja!“; velikonočnice stresajo svoje kosmate glavice ter ga pozdravljajo s pravim velikonočnim zvonjenjem; metulj, ki je zimo prebíl v opredek zavít, in je zdaj krepko pretrgal svoje vezí, se mu usede na ramo; z drevesa pade predenj cvetna mačica, ki je kljub svojej skromnej obliki že zatrosila novo življenje. Z bližnje lipe utrga si polno brst, ki se že pripravlja na razpok, ter jo razvije. Kaj vse je v tem malem popku! list pokriva list, a v sredi mej njimi, kakor jedro v lupini, je mladičica, nežna, a katera vender kaže, da jej je postati v teku let močnej veji, ki bo sama nosila na tisoče brstí. Navdá ga tisti skrivnostni čút, ki polni človeka o porojenji novega bitja; kamor pogleda, povsod kalí novo življenje: naj so hrošči, ki krepko rijó skoz trdo rušo na beli dan, ali nežni mravljinčki, katerim skrbni gojitelji pomagajo, da se morejo izkobacati iz mešička, naj so gosenice, ki ravno lezejo iz jajčec, ali male peničice, ki čivkajo v gnjezdci in ki bodo one v kratkem zobale. Kjer je dosle videl samo mrtve, tuje stvarí, pokaže se mu na tisoče novih, živih bitij, drugo drugemu sovražno, drugo drugemu potrebno, bitij, ki imajo vsa — na zemlji vsaj — njemu podoben namen. Zdaj se mu zasveti, kako je imel otrokom tolmačiti pesen: „Pomlad mila, odklenila, svoj veseli nam je raj“. Koliko je že čítal, koliko slišal, koliko sam že govoríčil o veselej pomladi, kolikokrat jo je že doživel, a čutil jo je danes prvíkrat. Tiste-le vijolice so mu jo zaduhtele. Danes se mu je odprla prvíkrat veličastna, prekrasna „knjiga prirode“, prave žive prirode, ki mu je bila dozdej sedmero zapečatená, a katero je danes spoznal za edino pravo šolsko knjigo. Danes je razumel zakonov odstavek, ki velí: „Uk v naravopisu ima namen, učencem buditi veselje in ljubezen k naravi, ter jih voditi k bistremu opazovanju teles.“ Tako je našel svojo učiteljsko pomlad. B.

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

28.

„Zdravje in nedolžnost sta prava vira veselja. Ohranimo otrokom okus na preprostih rečéh.“
Fenelon.

Ravno ta grda površnost in plitvost je toliko škodljiva. In vender se gojí in širi dan danes toliko. Ko bi se pač manj učili, manj brali dan danes otroci, a to bolje; ali, ko bi se več igrali, imeli bi gotovo mnogo manj napak. Ne mislite, da bode te hranili otroka na takov način v nevednosti, ali ga celó oslepili na duši. Vsaka stvar naj ima svoj čas. Mladina naj se pred vsem igrá; resna opravila pristujó po-
znejim letom.

Ali gledamo le zdaj na to, da prej ko mogoče napolnimo glavo otrokovo z učenostjo in modrostjo. To dela otroku mnogo preglavice. Ves čas mora tičati v knjigah ali sedeti pri vzgojitelju ali guvernanti, ter slušati nje besedam. A za igranje mu ne ostane niti enega trenutka. In vender so igre karakteristične za mladost. Oj, naša zdanja mladina nima mladosti, ali recimo: nima priložnosti uživati je. Zato se najdejo užé šestletni stari možaki in petletne stare ženice. To so otroci, ki so užé s petimi leti tako pametni, kakor sedemdesetletni starčeki niso.

To je velika pregreha zoper naravo človeško. Nobenemu praktičnemu človeku ne bode prišlo na um, da bi vpregal mladega žrebeta v tako težek voz, kakor starega konja; ali mlad dečko se mora ukvarjati dostikrat z ravno tistimi vednostimi, kakor stari ljudje.

Toda ta pregreha se maščuje vselej in sicer hudo. Ali menite, da je zdanja mladina zato kaj bolj razvita, nego je bila nekdanja v enacih letih; o, gotovo ne. Kako bi tudi bila! Telesnih vaj ji manjka, ker se preveč skrbi za nje duha. Ali tudi ta se ne more razviti, ker ga zuduševajo premnogi nauki, s katerimi ga hočemo bistrirati. Kako naj bi tudi mogli zdanji otroci več prebaviti, nego nekdanji? vsaj ne prinesó niti trohice možganov več na svet, nego smo jih prinesli nekdam.

In kaj sledí temu? Širi in gojí se le ona nesramna blaziranost. Nekdam so bili blazirani le kaki izgloodani škrici, ki so preveč se zabavali z mesom; a zdaj imamo užé tudi blazirane otroke. Kajti naši zdanji otroci nimajo predostikrat več okusa za preproste reči. Kritikujo užé stvari, o katerih nekdanji otroci niso imeli nikacega pojma. In kakó jih kritikujo! Z eno besedo: zdanji otroci niso več otroci; zato tudi ne bodo nikdar možjé. In zdanja dekleta tudi ne bodo nikdar žené. Kako se užé ponašajo, kako se užé šopirijo, kaj užé vse mislijo o sebi! Ali, kaj se brigamo zato? Mi hočemo imeti olikane soproge, to je take, ki so v vsaki učenosti domá, da se moremo ponašati z njimi v družbi. In kdaj naj bi se učila dekleta vseh teh vednosti, če ne v mladosti? Učiti se morajo in učiti. — Ali ne smemo misliti, da znajo tudi zato kaj več. Nič drugzega si ne prisvojé s svojimi studijami, nego nekaj več preširnosti in predrznosti. To je vse. Predrzne so naše zdanje ženske, drugzega nič.

Kakó se trudimo, da vzamemo, kakor hitro mogoče, našim deklicam okus na preprostih rečéh! Zato ni tudi čuti več pri njih onega nedolžnega in ljubeznjivega žlobudranja, ni videti tudi več njih nedolžnih a toliko ljubeznjivih iger. Njih ne veselé več cvetke na polji, več se jim ne ljubi, da bi jih spletale v vence, več ne pojó onih priprostih pesnic, ki so polnile srce slušalca s sladkostjo. Ni jih več deklic, priprostih, nedolžnih in toliko ljubeznjivih mladih deklic.

Naše učenjakinje se učé tudi, kaj je dobro za oči, in vender nosijo največ očala. Ženska z očali, prava karikatura zdanjosti! Kdo bi bil pred 50 leti si upal sanjati kaj takega! To je posledica previsocih in preglobocih studij.

Zakaj hočemo tedaj po sili vzeti našim deklicam vso naravnost? zakaj jih hočemo čisto pomodriti? Pač sami ne vemo, zakaj. Zastonj nam kličó pedagogi: Vzgojajte naravno! Studirajte naravo človeško, in ravnajte se po njenih zakonih! Zastonj je vse. Ne bodemo se probudili prej, dokler nas ne bode kaznovala izkušnja.

H koncu tega poglavja naj omenim še nekaj važnega. Navadno postane dekle s 14. letom taka, da pravimo, da je zrela. V tem slučaju svetujó nekateri, in sicer nepedagogi, da se ima seznaniti dekle s skrivnostjo nje spola, kajti sicer bi znala zaiti na kriva pota. In tacih spisov vse mrgolí v nemški zakotni literaturi. Jaz nisem tega mnenja, kajti čistemu človeku je vse čisto. Ako ni bila užé pokažena prej deklé, ne bode jo tudi to pripravilo na nobeno krivo pot. Saj imamo toliko vzgledov, da so

ostale deklice pri vsi svoji zrelosti do poznih let na pravi poti. Ravno ta naš pouk bi jih znal zapeljati. Dovolj je, ako jih pridno opazujemo, ako smo njih angelji varuhi, kar je tudi naša dolžnost in naš poklic.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

6. **Réd zvelicsánfztva**, poleg ednôga znamenüvanya toga naipoglaviteisega recsenya jedro lzvetoga pizma, vu kterom se vaere naivéksi artikulusi graentani jeszo, ravno i tak nistere krátke molitve i peszmi itd. Stampano v Halli Saxonszkoj v leti 1747. 12°. 96 str. — V ogersko slovenščino je to knjižico preložil v njeni pisavi Sever Mihao z Vaneča, vasi Železne županije, Vanecsai Mihály, kar je brati v predgovoru, z **V. J.** podpisanem v naslednjih bukvicah: **Vaere krsztanszke krátki návuki** csiszte rejcsi bože vae zebráni i nanycu vŕzejm vernim vu vŕzákom szküsávanyi na podpéranye, vu nevouli na pomaganye, vu szmrti na troust ino potom toga na vekivecsno zvelicsanye, pouleg nisteri szem szpodobni molitev ino peiszen, na zaj gori poczimprani, v Halli 1754. 12°. 275. X. (Šafařík S. 117).

VIII. **Janez Žiga Valentin Popovič** (Popovitsch, Popovich), roj. 9. febr. l. 1705 v Arclinu, vasicu duhovnije Vojniške v okraju Celjskem (Poppovitsch Joan Sigism. Vindus e Comitatu Celejensi), učil se v latinskih šolah v Gradcu, bogoslovne dovršil pri Jezuitih, poprijel se marljivo rastlinoznanstva in jezikoslovja, potoval po južni Avstriji in Italiji, podučeval na Dunaju in pri grofu Wolkensteinu na Avstrijskem, v samostanu Kremsmünsterskem, bival v Reznu, Norimberku, Lipsku, l. 1754 postane učitelj nemškega jezika na vseučilišču Dunajskem in v akademiji Savojsko-Liechtensteinski (germanicae linguae et Eloquentiae Viennae publicus et in Ducali Sabaudica Academia privatus Professor), vže l. 1766 poprosi pokojnine, ter živi samotno znanstvu v Perchtoldsdorfu (Petersdorf), v trgu blizo Dunaja, kjer umre 21. novembr. l. 1774 (Obiit Berchtoldsdorfii ad Viennam, ubi supra sepulcrum lapidem sacrum vulgarem sibi poni jussit cum simplici Illyrica littera. Bibl. Carn.). Edidit:

a) Untersuchung vom Meere, die auf Veranlassung einer Schrift, de Columnis Herculis, welche Hr. Christian Gottlieb Schwarz, Professor in Altdorf, herausgegeben, nebst andern zu derselben gehörigen Anmerkungen. Frankf. und Leipz. 1750, in 4, II. Theile. — b) Schreiben an einige vornehme Gelehrte in Leipzig. Ibid. — c) Die nothwendigsten Anfangsgründe der Teutschen Sprachkunst. Vien. 1754, in 8. — d) Versuch einer Vereinigung der Mundarten von Teutschland, als eine Einleitung zu einem vollständigen Wörterbuch. Vien. 1780, in 8.

In Ms. post obitum reliquit: a) Excerpta ex futili libello, qui in Saxonia aliquot Imperialibus emitur, si occurrat. Rara avis! sic inscripto: Arcticae horulae subcisivae etc. Adami Wochorizh. Witebergae 1684 (?) in 8. Crisis. — b) In Grammaticam Vendicam edendam, id est: Vinidarum, seu Vindorum Australium cogitata et praeparata. — c) Specimen Vocabularii Vindo-Carniolici. — d) Universale Glossarium, ad quod exiguntur voces, probaene sint, an corruptae? — e) Crisis über die kraynerische Grammatik des P. Marcus Augustin. Disalceat. cui haec praemittit: Nihil unquam egregii tentatur, cujus primus conatus calumniis non impetatur (P. Marcus Bibl. Carn. pg. 43).

Učenjak ta naš sloví mej Nemci dokaj; a tudi nam Slovencem je sedaj opisan obilo. Prim. Novice l. 1853 in Slov. Berilo. Navratil. — Letopis Matic. Slov. l. 1879. — Ljublj. Zvon l. 1881. — Knjiž. Zgod. Slov. Štajerja l. 1883.

Kaj hvalno govori o njem Kopitar n. pr. Gramm. l. 1808 str. XLV—VI: „Der gründlich gelehrte Cillejer Popovitsch, Verfasser der Untersuchungen vom Meere, ein Enthusiast fürs Slavische, so wie überhaupt für jeden Zweig des Wissens, der einmahl schon nahe daran war, den Wunsch seines Lebens »in demjenigen Strich von Europa, der von Oesterreich aus, auf der einen Seite bis zum Euxinischen See, auf der andern bis zum Adriatischen Meerbusen reichet, der Slavischen Sprache und Geschichte wegen nach seiner Willkühr herumzureisen« in Erfüllung gehen zu sehen. O ewig Schade, dass dieses Vorhaben durch die Indolenz und Gleichgültigkeit der Zeitgenossen vereitelt wurde: Popovitsch's Antrag, und zugleich die Beglaubigung seiner hohen Fähigkeit zu einem solchen Unternehmen, steht in seinen Untersuchungen vom Meere: aber es fand sich Niemand, der ihn unterstützt hätte: Popovitsch war arm. — Um wie viel weiter wären wir jetzo — in der Kenntniss dieses Schauplatzes der mittlern Geschichte in jeder Rücksicht! . . . Professor Vodnik besitzt einzelne Bruchstücke von Popovitsch's grammatischen Arbeiten, woraus man ersieht, dass er für unsre eigenthümlichen Töne auch eigene Schriftzeichen angenommen habe, und zwar noch mehrere, und zum Theil andere, als Kyrill. Auf Bohoritsch ist er sehr übel zu sprechen; die vielen halbdeutschen Wörter, und seine manchmahligen Oscitanzen kann er ihm nicht verzeihen. Den Pater Marcus, den er auch persönlich kannte, und nennt, würdigt er keiner Kritik.“

Čop piše (s Kopitarjem v Šafařík's Slov. Schrift. pg. 22. 23) o njem takole: „Popovič besass eine für seine Zeit seltene, gründliche und ausgebreitete Kenntniss der germanischen und slawischen Dialekte. Seine Verdienste um die deutsche Sprachwissenschaft sind selbst von neuern deutschen Sprachforschern anerkannt. Nicht so glücklich war Popovič in der Realisierung seiner weitaussehenden Plane in Bezug auf die slawische Muttersprache. Die Unempfänglichkeit seiner, ihn zunächst umgebenden Zeitgenossen für seine neuen, kühnen, hohen Ideen, die dürftigen Umstände, in denen er lebte, und die literarische Vereinsamung, welche die natürliche Folge von jenen beiden war, sind wohl Schuld daran, dass er für die slawische Literatur wie ein grünender Baum, voll der schönsten Blüthen, nach einem heissen, dürren Sommer ohne Früchte unterging. Seine Untersuchungen vom Meere (Leipz. 1750. 4°), die hin und wieder Philologisches, namentlich Slawistisches, enthalten, lassen uns tiefe Blicke in seine Wünsche und Absichten thun. Er hatte für die der windischen Mundart eigenthümlichen Töne auch eigene Schriftzeichen angenommen, und zwar noch mehrere und zum Theil andere als Kyrill. Bohorič's und P. Marcus' Sprachlehren unterwarf er einer scharfen Kritik. Wochin die Bruchstücke von Popovič's grammatischen und lexicalischen Arbeiten, die Professor Vodnik besass, gekommen sind, ist nicht bekannt. Immer bleibt dieser Mann eine merkwürdige Erscheinung. Schade um seine Papiere!“

Vže iz tega se vidi, kolikanj čislan je bil Popovič. — V našem slovstvu je znamenit a) po svojih rokopisih, v kterih so se obravnavale jezikoslovne, slovenske reči, in kteri so kolikor toliko služili na korist naslednikom n. pr. P. Marku, Vodniku, Kopitarju, Metelku itd.; b) po svojih razpravah o slovanstvu in posebej o latinski abecedi, kako naj se Slovanom, kterim rabi, dostojno pripravi in pomnoži, kajti po njih je dal povod Kopitarju, da si je želel latinskega Cirila, in po tem je provzročil Dajncico in Metelčico, ter glasovito „Čerkarsko Pravdo“ itd.! — „Sicer pa mi, njemu rojaci, obžalujemo, da ni šel med slovenske pisatelje in da ni oral ledine na našem polji; ker je bil izvrsten slovničar, lahko bi bil Marka Pohlina nemogočega storil. Vendar ostaje

Popovič slaven mož tudi med nami, ker je svetu pokazal, da Sloveni nismo zadnji národ na zemlji“, piše M. Vodusek (Letops. Slov. Matic. 1879 str. 117). — Kopitar ga večkrat hvalno omenja, in o njegovi najbolj sloveči knjigi „Untersuchungen vom Meere etc. von einem Liebhaber der Naturlehre und der Philologie. Frankfurt und Leipzig 1750. 4“ pravi: „Eine Recension, die Adelungische Sprachwissenschaft und Lessingische Lebendigkeit und Vielseitigkeit des Geistes verráth (Kl. Schrift. S. 121)“. — Nekoliko naj se v ta namen gledé nemščine in slovenščine pokaže Žiga Popovič iz omenjene knjige po naslednji razpravi sam:

„Der Name Richza verráth durch seine verkleinernde Wendische Endung za, dass er auch Wendisch sey. Ich meinte vor einiger Zeit mit andern, Richza sey Richardis. Allein . . . Mich dünket es seit dem fast gewiss zu seyn, Richza sey Regina . . . Es soll aber endlich die Verwunderung über diese Verstümmelungen des Namens Richza, und desselben von Regina, gänzlich aufhören, wenn ich dem Leser zeigen werde, dass die Wenden, vor vielen andern Völkern, denjenigen Namen, welche mit ihrer Sprache keine Gemeinschaft haben, eine ganz besondere Gestalt zu geben gewohnt sind. Wer würde wol errathen, dass z. E. Juri, Jerney, Miza, Spela, die Namen *Georgius*, *Bartholomaeus*, *Maria*, *Elisabetha*, wären? So sprechen doch meine Landesleute, die Viertelzillerischen Winden, ungeachtet ich die Mundart derselben, in Ansehung der einheimischen Wörter, nach angestellter Vergleichung mit vielen andern Wendischen, wie auch Slavischen Dialekten, ohne es meinem Vaterlande zu Liebe nur so zu reden, für eine der richtigsten befunden habe. Zu dem Spela lässt sich schon eine Vorbereitung in dem Teutschen Namen Elspet beobachten, welchen ich in einem Reitenauischen alten Kaufbriefe, und noch anderwärts, gelesen habe. Durch den Ansaz der Windischen Endung, und eine Metathesis, kann Spela aus Elspet entstanden seyn. Aus Maria wird durch die schmeichlende Verkleinerung Mariiza, und aus diesem, durch eine Zusammenziehung (Synkope), Miza. Das ist eben ein solcher Weg, nach welchem aus Richinza, Richiza, und aus diesem Richza abgekommen ist. Einen Sigmund heissen meine Landesleute Siga, eine Ursula nennen sie Urscha oder Wurscha. *Udalricus*, das heutige Teutsche Ulrich, ist nach der Aussprache der Winden Wurch, welches Wort um Hocheneck, Arzlin, (bei Zilli) auch einen grünen Wasserfrosch bedeutet. Den Namen des H. Aegidius bringen sie Schentil vor, vomit das Französische *St. Gilles* ziemlich nahe verwandt ist. Der H. Hermagoras heisst auf Windisch *fweti Mahór*. Die seltsame Verdrehung dieser Namen im Munde der Wenden, soll meines Erachtens wol im Stande seyn, die ungläubliche Ableitung des Wendischen Richza von Regina wahrscheinlich zu machen. Die liebkosenden Verkleinerungen ändern und verstellen den ersten eigentlichen Laut noch mehr; als ein Jörgl der Steyermärker, Görgla der Nürnberger, ist der Winden Jurek, der Slaven Jurko. Jerneyz, Sigaz, Wurschka, sind *hipokoristikà* von den obgemeldeten Jerney, Siga, Wurscha. Aus *Catharina* wird *Catra*, und aus diesem, durch die Verkleinerung, *Cátrza*. Ein kleiner *Antonius*, eine kleine *Barbara*, *Caecilia*, heissen Tonek (Tontschek), Barbka, Zilka; eine Kunigund (eine kleine und grosse) Kunca, welcher Name wieder nach dem Geschmacke von Richza gebildet ist. *Agnes* wird in Neža verwandelt. Eine kleine heisst Nežka oder Nežca, auch Nežica, wie Barbka oder Barbika, und so bei allen übrigen, wo es der Wolklang leidet; denn das i wird vor den hypokoristischen Endungen der Wenden, za oder ka, nach Belieben beigesezt oder weggelassen. Der volle Ausgang, iza oder ika, ist hochwendisch; schlechtweg za oder ka, lautet nach der gemeinsten Wendischen Aussprache, welches für das Richiza und Richza zu merken ist. *Joannes* heisst auf Windisch Anže; ein kleiner aber Anžek, Slavisch Janko. Der neue in

diesen Namen zuerst vorgebrachte Buchstabe der Winden ž, dafür ich in dem hintenangefügten Schreiben (Signat. b 2) ein Griechisch ω nehmen musste, wird von den Franzosen durch *je* oder *ge* ersetzt, welches erfalsch ist; denn *j* ist *j*, und das *g* ist der Griechen γ, der Hebräer א, es möge stehen, wo es wolle. Eine willkürliche den lateinischen Buchstaben angedichtete Vollmacht, allerley fremde Ausdrücke anzudeuten, ist die wahre Urquelle der Verkehrungen, die in den Sprachen herrschen. Dieses ist die Schuld, warum eine Nation nicht einmal die nothwendigsten Namen der andern lesen kann. Das ist ein spöttlicher Ueberrest des Römischen Joches, welches so gelehrte und ungemein erleuchtete Völker von Europa sich noch nicht getrauet haben von ihren Hälsen abzuschütteln, ungeachtet ihnen die Slaven, welche sie zu ihrer eigenen Schande Sklaven nennen, schon vorlängst den Weg gezeigt haben.

Weil man izt, mehr als jemals, die Wendische Sprache hervorsuchet, und nach deren Beschaffenheit sich erkundiget, so will ich diesen Liebhabern bei gegenwärtiger Gelegenheit noch sagen, dass die Wenden auch *nomina vituperativa*, wie die Italiener, in ihrer Sprache haben, die aber zugleich *indignativa* sind, das ist, die Wenden können, nur durch das Anfügen gewisser besonderer Endungen, womit sie die Namen der Personen auf eine höhnische Weise verdrehen, eine Verachtung oder einen Unwillen gegen andere offenbaren. Z. E. eine Katharina heissen sie im Zorne Katruscha, anstatt Katra; einen nichtswürdigen *Georgium* einen Jurać, anstatt Juri. Wenn sie einen Hanns schelten, oder geringachten wollen, so nennen sie denselben Anžić. Das ć ist auch ein Wendischer Buchstab, der verdienet, in mehr Europäische Sprachen eingeführet zu werden. Der Laut, den er ausdrücket, ist im Teutschen, Ungrischen, Italienischen, Engländischen; allein eine jede dieser Nationen schreibt denselben, zu nicht geringer Verwirrung derjenigen Ausländer, so die damit geschriebenen Namen lesen wollen, auf eine besondere willkürliche Art, und durch einen unerträglichen Misbrauch der lateinischen Buchstaben, wodurch der Unterschied der Sprachen grösser gemacht wird, als er in der That ist. Der Teutsche schreibt tsche, der heutige Unger *tſe*, der Wälsche *ce*; die Kroatzen, Dalmatiner, welche des lateinischen Alphabets sich bedienen, schreiben *ch*, wie die Engländer; die Böhmen, die Mährer, und andere, *cz*. Das ist wieder eine Ueberzeugung des Vorurtheils, welches man sich ehedessen, aus gar zu grosser Hochachtung für die lateinische Sprache, in den Kopf gesetzt, und vermeint hat, derselben Alphabet wäre tüchtig alles auszudrücken, was man reden könnte. Aus diesem falschen Saze musste jener unvernünftige Zwang, und die ungereimte Sklaverey nothwendig erfolgen, darinnen noch die meisten Europäischen Völker stecken, die sich bis auf den heutigen Tag lieber elendiglich behelfen, und die Fremden von der Erlernung der Sprachen abhalten, als verwilligen, dass einige neue unentbehrliche Buchstaben eingeführet werden. Der Mangel des ć macht den Italiener so tumm, dass er die unzähligen Wendischen und Slavischen Namen, welche auf diesen Buchstaben sich endigen, als Popowić, Dragowić (Popowitsch, Dragowitsch) weder schreiben, noch aussprechen kann.

Endlich ist wohl zu vermuthen, dass einige der vorerwehnten verschiedenen Bildungen, oder vielmehr Verunstaltungen, des Namens Regina, auch durch eine Schuld der Abschreiber, die andere Sprachen geredet, oder an andere Mundarten gewohnt waren, in die Bücher gekommen, ja zuweilen auch unstreitig und augenscheinlich fehlerhaft abgeschrieben worden. Von dieser leztern Art dörften wol folgende, Riczensa, Richniza, Richilda, Richilta, Regiliza, seyn, welche Hr. Pr. Joh. Heumann, in *Dipl. Imperatr. pagg. 219, 223, 224*, aus verschiedenen alten Schriften anführet. Was für lächerliche Misgeburten von Namen, die Unwissenheit einer Sprache erzeugen könne, wird aus nachgeseztem abentheuerlichen Verzeichnisse zu ersehen sein, in welchem ein Wälscher, die Oerter

durch Krain und die Steyermark, Laubach (*Labacum*), Fränz, Zilli, Feistriz, Marburg, Ehrenhausen, Wildon, Grätz etc. die ihm ein Teutscher genennet, sich zu seiner vorhabenden Reise nach Wien folgendermassen aufgeschrieben hat: *Prima fi viene alla Bocca, poi nella Franzia, à Cecilia, Feisdrèc, Mariaborgo, Aranausi, Belladona, alla Grazia*, u. s. f. Ich stelle mir aber einen alten Römer, als keinen grössern Künstler vor, wenn er die fremden, oder (nach seiner Art zu reden) barbarischen Namen, die er nicht oft gehöret, die mit seinem Lateine keine Verwandtschaft gehabt, und welche er selbst so wenig aussprechen konnte, als ein heutiger Italiener, mit den untüchtigen Buchstaben seines mangelhaften Alphabetes aufzeichnen musste; wo denn manchmal ein solcher Römischer Schriftverfasser, einige unbekante Wörter auf gleiche Art näher dörfte zu seiner Sprache gezogen, und denselben eine ganz andere Aussicht gegeben haben, wie es der vorerwehnte Italiener mit den Steyermärkischen Benennungen der Oerter gemacht hat. So beschaffene Beschreiber der Länder und Völker, derer Sprache sie nicht verstunden, derer Namen sie auch (weil ihnen die benötigten Buchstaben fehlten) gar nicht ausdrücken konnten, ferner so ungeschickte Abschreiber der Bücher, als der Wälsche gewesen, von dessen wunderlichem Reiseregister izt eine Probe vorgelegt worden, haben uns die Scythischen, Sarmatischen, Teutschen, wie auch mehr andere Namen der Völker, Städte, Berge, Flüsse (wie es die Bücher *Ammiani Marcellini*, und die Erdbeschreibungen der Alten leider! bezeugen) dergestalt verhunzelt, dass wir sie gar nicht ausfindig machen können, wodurch die Geschichte vieler alten Völker unumgänglich haben müssen verdunkelt werden. (Untersuch. v. Meere S. 267 — 270).“

Nekaj zgodovine in metodike o zemljepisnem pouku v ljudskih šolah.

Zemljepisje razvijalo se je sè splošno vèdo človeštva v enakej meri. Prvotno prebivalstvo naše zemlje nij vedelo o zemlji dosto več, nego baš to, kar je videlo na svoje oči v domačem kraju. Toda užé v starem veku širilo se je znanstveno obzorje po kulturnih národih óne dobe. Trgovinski národ Feničanov seznanil se je kmalu z obrežjem dežel o sredozemljskem morji; z Aleksandrom Velikim odprta je bila pot v osredje Azije, in po Grkih in Rimljanih poznat je bil velik del Evrope, Azije in severne Afrike. — Velikanski so bili uspehi v srednjem veku po splošnem ljudskem preseljevanji in za časa križarskih vojsk. Ko pa je početkom novega veka našel Krištof Kolumb pot v Ameriko in je nekaj pozneje odkril Magelhaens Avstralijo, stopilo je zemljepisje zeló na ono stopinjo, kakor je bistveno dandenes.

Kako pa se je razvijal zemljepisni pouk po šolah?

Užé v srednjem veku so poskušali školniki z realijami na dan, to je, da se vpeljejo po šolah kot učni predmeti. Največo zaslugo pridobil si je za to slovanski pedagog Amos Komenski. „Nauk o realijah pričnè naj se v ljudski šoli; nauk ta naj bode nazoren, kajti le natančno opazovanje rodí trden spomin. Za zemljepisni pouk pa pripravljamo otroke, če jim razkladamo pojme: hrib, dolina, reka, vas, trg, mesto; če jim pripovedujemo o okrogli podobi naše zemlje i. t. d.“ Tako pisal je slavni Komenski v svoji knjigi „*Didactica magna*“ in označil pot, ki veljá še dandenes. Nauk njegov pa je rodil mnogo sadú; „*Methodus*“, vojvoda Ernesta Pobožnega, zaukazuje, da se realije poučujejo kot obligaten predmet. Tudi šole „*pietictos*“ oprijele so se nauka o geografiji, a zahtevalo se je le nekaj pojmov o Palestini in Nemčiji. — Predmetu potrebnih učnih knjig tudi ni manj-

kalo, a kake so bile, svedoči nam Jan. Hübner-jeva pod naslovom: „Kurze Fragen aus der alten und neuen Geografie.“ V tej knjigi opisuje vsako deželo z nekoliko vprašanji. Taka vprašanja so: 1) káko lego ima dežela; 2) katere reke tekó tam; 3) kateri so znameniteji kraji; 4) je-li sploh še kaj o deželi pomniti. Naposled pridejanih je knjigi tudi nekaj pojmov o matematičnej geografiji. Kako pomanjkljiv in suhoparen je bil pač tak pouk; kako nevidni uspehi njegovi! Sreča, da se je javil v tem času mož, ki je po svojem nazornem mišljenji zavrgel prazno besedovanje in učenje iz knjig. V prvi vrsti veljá to pri pouku o zemljepisji. — Mož ta pa je „Rousseau“ in knjiga njegova „Emil“. Le-ta piše: „Pri vsem učenji so znamenja brez pojmov o stvaréh, katere naj predstavljajo brez vrednosti. Vender pa otrokom kažemo vedno le znamenja, ne da bi bili kdaj v moči, jim o stvaréh kaj razumno dopovedati. Če mislimo, da jim popisujemo zemljo, učimo jih le, da poznajo zemljevid, učimo jih imena mest, dežel, rek i. t. d., o katerih si pa ne morejo predstaviti, da se nahajajo v resnici še kje drugod nego na papirji, kjer jih vidijo zaznamovana“. Tedaj le nazoren naj bode pouk; to zahteva in poudarja po vseh svojih spisih.

Velevažna ta načela uporabili so za šolo v prvi vrsti človekoljubi Basedor, Salzmann in drugi. „Moji učenci“, piše slednji, „poznajo naj pred vsem domačo deželo, potem naj se jim pripoveduje o pridelkih vzhodnje Indije, o statistiki drugih držav i. t. d.“ Posluževali so se tedaj pri zemljepisnem pouku „sintetične metode“. Kako nespačetno bi bilo in je, otroke mučiti s praznimi besedami in ne mnogo predstavljajočimi zemljevidi takoj s početka, opisuje nam Salzmann sledečo kaj mično dogodbo.

„Bil je oče, ki je svojega otroka kaj dobro izučil v geografiji, ter se z njim zbog tega lahko ponašal v vsakej družbi. Ko sta bila enkrat oba v nekej družbi in je oče zopet hvalil čudovito geografično vednost svojega otroka, govorilo se je na to o nekej ruski armadi, ki je marširala po Pruskem in Pomorskem, da bi se ondi združila s Prusi. Začuden vpraša otrok, je-li mogoče, da bi imelo toliko ljudi dovolj prostora na malem koščeku papirja, kakor ga predstavlja Prusija. Oče je ne malo zarudel zbog te otrokove izjave, in opustil je tako brezuspešno poučevanje za nekaj let. — Vender imel je geografični pouk filantropov tudi svoje hibe, ki so se razodevale posebno v tem, da so poučevali brez vsakoje zveze. Omeniti nam je še koncem minulega stoletja možá, ki je sè svojo knjigo: „Abriss der Geografie“ (1775) po močéh skušal odpraviti prej omenjene hibe človekoljubov. — Jan. Krištof Gatterer (1727—1799) je poleg tega kaj izdatno pomnožil zemljepisno terminologijo in pojmi: porsije, perinejski poluotok, karpatske dežele i. t. d. ohranili so se po njem do denašnjega dné.

Početkom tega stoletja pa je Pestalozzi sè svojim geslom: „po nazorih naj se razvijajo pojmovi“, tudi v zemljepisji ukrenil pravi pot. — Od rojstnega kraja naprej naj se razvija ta vednost. Dasiravno nij mnogo dosegel v tem predmetu, veljaven je, ker so ga posnemali njegovi učenci: Henning, Tobler in drugi. Govoriti nam je še o velikanskih zaslugah K. Ritter-ja, ki ga po pravici smemo imenovati „očeta geografiji“. Po tem veleumu si je zemljepisni nauk pridobil vsestransko veljavo in vstop v višje in tudi naše ljudske šole. Veliko pridobil nam je Ritter sè primerjajočim zemljepisjem in s tem, da v vsakem obziru poudarja fizikalni moment, iz katerega izvirajo vse okolnosti, ki uplivajo na prebivalce, živali in rastline dotične dežele. Ritter poučuje velikost in število prebivalcev kake dežele, primerjaje jo z drugo žé znano; primerja porazno-ozredbo deželá sè oblikoslovnimi podobami. Češka dežela predstavlja nam kvadrat, ki stojí na jednem voglu, saksonska dežela pa ima podobo pravokotnika. Evropske gore so enake visokosti z onimi Afrike in Avstralije; Amerikanske so 1½krat, Azijske 2krat višje. Afrika je 2krat, Amerika 4krat in Azija 5krat večja od Evrope.

Preveč bi bilo zdaj, ko smo videli s kako silo se je vedno poudarjalo učenje realij, natančnejše razmotrovati, zakaj tudi ljudska šola zdanjega časa odločno zahteva učenje te vednosti. Že paktično stališče — in po tem meri se dandanes vse — sili nas do tega, ne gledé na to, da bi otroci drugače o zemlji kot našem vkupnem bivališči ne vedeli nič. In, ali bi bil pač mogoč zgodovinski pouk brez zemljepisnega znanja! Zemljepisje so tlà zgodovinska, a zgodovina zopet premično zemljepisje. Pač istinite so besede Herderjeve v njega govoru o prijetnosti, potrebi in koristi zemljepisja, ki pravi: „Kaj pomaga mladeniču, da zná kaj se je godilo! da s pomočjo geografije je razvidno, zakaj so ti in ne drugi národi ta posel in ne drugega opravljali na svetovnem pozorišči, in da so vednosti, prosveta, iznajdbe in umetnosti napredovale tem potom!

Dovolj! Namen zemljepisnemu pouku na ljudski šoli je, da se učencū bistri duh, da se mu širi znanje in budí ljubezen do domovine, ožje in širje. — Učitelj pa, ki hoče to doseči, bode: 1) izbiral tvarino učencevemu duhu primerno. Kar se ne dá dovolj jasno razložiti, naj pri pouku v ljudskeji šoli izostane; 2) opiral bode svoj pouk na bližnjo okolico, a ne bode segal v daljavo učencu popolnoma tujo; 3) bode šele na podlogi trdnega znanja domačih krajev tvarino razlagal tudi na tujino; 4) bode izbiral vselej najpotrebnejše in najvažnejše, a vselej tudi le to, kar se dá prav živo opisovati.

Učitelj bode pa tudi 1) pričénjal nauk zemljepisni z nazornim opazovanjem; 2) vadil učence to, kar so opazovali, v duhu samostojno ponavljati; 3) bode tudi skrbel, da ostane to, kar so učenci razumeli, njihova last potem večkratnega ponavljanja.

Govoriti nam je še o različnih metodah pri poučevanju zemljepisja. Vse so nastale s časom in po njihovej vrednosti in pomiselnosti učencevi; rabiti nam je to ali ono. Navedem naj tū sledeče: analitično, sintetično, sintetično-koncentrično in konstruktivno.

Pri analitični metodi začnè se pouk z opisovanjem zemlje ter končá s poznavanjem domačega kraja. Ne dá se tajiti vrednost te metode pri starejih učencih, a za prvence je skoraj brez vrednosti, baš ker jim manjka prepotrebnihih glavnih pojmov zemljepisnih. Zato veljá naj začetkom sintetična metoda, pri katerej se začénja poučevanje z najbližjo okolico in končáva z zapisovanjem vse zemlje. Res, da je pri tej metodi treba dalj časa, predno si učenci predstavljati morejo vso vkupnost zemlje, a vodilo to je naravno. Kakor sem že omenil, poudarjal je Pestalozzi v prvej vrsti vrednost tacega poučevanja in nasledniki njegoví: Henning, Harnisch, Denzel, Diesterweg in drugi stavijo jo še dandanes v prvo vrsto.

Pri sintetično-koncentrični metodi pregledajo učenci s početka vso geografično tvarino, ki se jim pa potem natančnejše opisuje.

Konstruktivna metoda, ki je ali sintetična ali pa analitična, pečá se največ z risanjem zemljevidov. Zemljevid služi jej tedaj mesto knjige. Slehern učitelj naj bi jo pri učencih višjih razredov rabil, ne le zbog tega, ker se mu pri risanju vtisne velikost in podoba dotične dežele kaj živo v spomin, marveč tudi, ker je učencu mogoče, po porazni razredbi, členovitosti bregov in naopični izobrazbi primerjati jo — po navodilu učiteljevem — sè že znanimi deželami in sklepati po tem o nje rodovitosti i. t. d. Sploh pa nij rečeno, da naj se poslužuje učitelj izključno le ene metode, marveč potrebno je, da segne zdaj po tej zdaj po onej, kakor mu ravno bolj kaže v dosego predpisanega cilja.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Št. Jurij pod Kumom.

Zemljepisni del.

V župljanski občini je le ena enorazredna šola. Župljanska in ob enem šolska občina, šteje 1216 stanovalcev; za šolo sposobne mladine je 172; v šolo hodi 155 otrok. Vsa šolska občina, katera se razprostira pod mogočnim Kumom, ki je velikan Dolenjski, visok 1216 metrov, nekaj proti jugu, nekaj proti zapadu na desnem bregu Save, je zelo gorata, pa mej obilnimi griči in gorami je obilno dolin in jarkov. Št. Jurij, kjer je cerkev, je 772 metrov nad morjem, šola pa 760 metrov. Hribi bi se mogli imenovati proti zapadu: Rodež, Orlek, Prešni hrib proti jugu, Magovnik, proti severu pod Kumom Ščit in Burk. Studencev in sicer dobrih, izvrstnih studencev izvira v tem hribovji mnogo. Nekaj se jih izliva proti severu, in jarek, ki vedno večji postaja, se imenuje Šklendrovec; mej skozi in skozi Krški in Litijski okraj, žene več majhnih mlinov in tri žage, ter se nekoliko pod zagorskim kolodvorom v Savo izliva. Drugi večji potok je Sapota, ki izvira nekaj v Polšniski duhovniji, nekaj pa v Dolski, in teče proti jutru, mej nekoliko časa tudi Krški in Litijski okraj, preteče Svibenjsko in Radeško duhovnijo, teče popolnoma skozi Radeče (Račje), ter se malo nad poslopjem, kjer je okrajna sodnija, v Savo izliva. Na Sapoti je veliko mlinov, mej njimi tudi nekoliko bolj velikih posebno v Radečah, dalje več žag in zadnjič velika papirnica v Njivicah nad Radečami, ki je bila pod zdanjim posestnikom gospodom Krišperjem, vrlim Slovencem, popolnoma prenarajena ter ponovljena, in je zdaj v najboljem stanu ter izdeluje veliko mnogovrstnega papirja. Njiv in travnikov v ravnini skoraj nič ni, temuč največ je vse v bregovih. Zemlja je bolj težka ter ilovnata in lapornata, razen onega dela občine proti Polšniku, ker se pa nahaja prhlica, in še ta je prav plitva. Njive tedaj, posebno na solnčni strani pod Kumom, ako so dobro gnojene (kajti težka ilavnata zemlja potrebuje močnega gnoja), so zelo rodovitne, ter vsake vrste žito lepo obrodi, posebno pšenica je tukaj redno lepa in bogata. Da se plitve njive proti Polšniku ne morejo tako pohvaliti, se samo ob sebi razumi. Po hribih kosé le enkrat na leto, po travnikih v dolinah pa tudi dvakrat. Vinogradov se še precej nahaja. Vinske gore so: Gradišče, Boriče, na Planinah, v Lazih, Podlazenska Gora, Solnčna Gora, Ščit in razun teh še manjši posamezni zemljaki. Vino pa tu pridelano je bolj prvotni pridelek. Ni ravno preкисло, toda nima kaj posebne moči v sebi, ker mu črnine manjka. Popije se večjidelj domá ter se le malo prodá v Zagorje in rudokopom v Trbovlje in Hrastnik. Gozdov ima vsak kmetovalec toliko, kolikor jih potrebuje za dom, pa tudi mu še kaj ostaja za prodaj. Žal, da se preveč lesa prodá in izvozi! V gozdu dobí tudi kmetovalec potrebno nastel in pašo za živino in drobnico, katere tu veliko redijo. Neobdelanega sveta je samo nekaj plazov na severni strani proti Zagorji, in nekaj plazov proti zapadu v Rodežki soseski, Litijskega okraja. Ljudstvo se pečá s kmetovanjem, ter nima posebne obrtnije. Materijelno stanje ljudstva se sme dobro imenovati, kajti tukajšnji stanovalci imajo precej poljá, katero se sicer težavno obdeluje, pa delavcu trud bogato plača. Živino-reja in sadjereja prinašate precej dobička. V zadevi omike ljudstva se more reči, da večina gospodarjev, zlasti mlajših, pa tudi nekoliko starejih zna brati, toda pisati pa prav malo, kajti v mestnih šolah ni bil nihče. Tukaj so posamezne hiše raztresene, ali po dve, tri, k večjemu po pet vkup. Posamezne soseske so: sv. Jurij s 83 številkami in s

550 stan. po ljudskem številjenji leta 1880. z manjšimi podobčinami; Čež s 5 šte., Pungert s 3 šte., Rovne z 2 šte., Podlešuje z 2 šte., Prgarija z 2 šte., Planine z 2 šte., Laze z 2 šte., Breberno s 5 šte., Briše z 2 šte., Zastopje z 2 šte., Jesenorovan z 2 šte., Jazbine s 5 šte., Padež s 6 šte. Sicer ste pa še dve posamezni hiši. Borovjak s 24 šte. in 166 stan. Manjše podobčine so: Borovak v najtesnejem pomenu s 6 šte., Ščit s 4 šte., Vrh s 4 šte., Sele s 4 šte., sicer pa posamezne hiše, Gorenjavas vkup s 7 šte. in 53 stan., Malikum vkup 6 šte. in 43 stan., Osredok na hrbtu nekega griča ležeči se deli v Zgornji, Srednji, Spodnji Osredok, vkup 14 šte. in 78 stan. Dalje pride Artiče, ki pa je pod županijo Polšniško in okrajno gosposko v Litiji s 22 šte. in 133 stan. Hiše so vse po samnem raztresene. Rodež spada tudi pod Polšnik in Litijo z 18 šte. in 96 stan., zadnjič Magovnik, ki je pod županijo Dolsko in pod okrajno gosposko v Litiji s 12 šte. in 97 stan. Cerkev imamo razun župljánske cerkve sv. Jurija, ki je bila do leta 1786. podružnica Svibenjske duhovnije še sledeče podružnice: Sv. Uršule v Borovjaku, sv. Jakoba v Padežu, sv. Brikca v Artičah, sv. Lenarta na Rodežu in sv. Lovrenca na Selu, poleg katere ena sama hiša stoji, in ki je v sosesko Artiče.

Zgodovinski del.

Kakor je bilo že omenjeno, je postala cerkev sv. Jurija, ki je bila do leta 1786. podružnica Svibenjske duhovnije, to leto župljánska cerkev, ker so se podružnice sv. Jurij, Borovak, Padež, Artiče, Rodež, Selo in Borje s svojimi soseskami od Svibenjske velike župnine odločile, in postala je tako lokalija pri sv. Juriji. Prvi duhovniki so bili kapucini, ki so iz kakega zatrtega samostana prišli tù sim. Leta 1806. je postala lokalija pri sv. Juriji župnija in poprej iz Svibenjske velike župnine ekscendirana, in k lokaliji pri sv. Juriji pridejana podružnica sv. Katarine v Borjah z vso svojo sosesko, ki je bila poprej pod duhovnijo Dole (Mariathal). K sv. Juriju je pa prišel 1806. l. gosp. France Ksaver Kagnus, ki je bil ves čas bréz duhovnega pomočnika do l. 1830. To leto je pa šel za korarja v Ljubljano, ter je postal višji šolski ogleda, kar je bil tako dolgo, da mu je sledil g. Jurij Zavašnik. Duhovni pomočniki stanovali so pri župniku v nekdanji cerkvenikovi hiši. Leta 1834—1836. pa so blizo farovža sezidali novo kaplanijo in cerkvenikovo hišo vkup, kjer je bila tudi šola za silo. Leta 1861. o sv. Juriji je prišel sim zdanji župnik g. Leopold Gestrin, ki je koj prihodnje leto 1862. začel na mestu nekdanje mežnarije oziroma poznejšega farovža zidati nov času primerni farovž, kjer je tudi preskrbel potrebno in lepo stanovanje za kaplana. Prejšnja kaplanija se je tako predelala, da se je poprejšnja šolska sobica in stanovanje za organista preuredila za šolsko sobo, ki je 8 m. in 73 cm. dolga, in 3 m. in 4 dm. široka; stanovanje kaplanovo je pa postalo stanovanje učiteljevo. Do leta 1869. sta župnik in organist preskrbovala šolo za silo, v katero je hodilo nekaj otrok iz bližnjih krajev. Leta 1869. je bila tukaj šola ustanovljena, in prvi učitelj je bil g. Jernej Pirnat. Po njegovem odhodu je l. 1871. prišel iz učiteljišča g. Ferdinand Kaligar, še le 1872. l. Ko je ta gospod odšel potem v Sevnico na Štajersko, je l. 1873. prišel tù sim g. Ivan Rodič.

Ukaz ministra za uk in bogočastje

z 12. februarija 1884. l., šte. 23122,

gledé zmanjšanja pisarij pri ljudskih šolah in preuredbe nekaterih dotičnih določeb učnega reda z 20. avgusta 1870. l., šte. 7648.

Od različnih strani se ponavljajo pritožbe, da so šolski voditelji in učitelji ljudskih šol s pisarijami preobloženi. Ker je ta napaka pripravna, opovirati učitelje v njihovi

vzgojevalni in poučevalni delavnosti, za katero so v prvi vrsti postavljeni, tako pozivljam šolske oblasti, da obstoječe uredbe, gledé opravljanja uradnih pisarij pri splošnih ljudskih in meščanskih šolah, kakor dotične obrazke (formulare) pregledajo in pri tem ko pri vsaki prihodnji priložnosti pazijo na to, da se nebitvene pisarije odstranijo, neobhodno potrebne pa kolikor mogoče olajšajo.

Izpremenjevaje nekatere določbe učnega reda z 20. avgusta 1870. l., štev. 7648, zaukažem v pospeševanje tega smotra to-le:

1. V šolsko matico (Schulmatrik) se imajo vpisati ne le šolo obiskajoči, ampak vsi otroci šolske starosti, ki prebivajo v šolski občini.

Šolska matica naj se ne vodi pri posameznih šolah, ampak od krajnega šolskega sveta, sploh po tistih osebah, katerih dolžnost je otroke šolske starosti v razvidu imeti (§§. 1. in 33. učnega reda).

2. Razrednica in tednica (§§. 6. in 33. učnega reda) imate se pod imenom razrednica v en opravnih spisih (Amtsschrift) spojiti, in se imajo tukaj vzlasti šolske zamude vsakega poludneva ter obravnavana učna snov vsakega tedna, kakor šolske naloge zabilježevati.

3. Šolskega obiskovanja v zapisnikih (Katalog), šolskih naznanilih, spričevalih itd. ni treba zaznamovati z besedami (§. 20. učnega reda), ampak ima se le število zamujenih opravičenih in neopravičenih šolskih poludnevov izkazati.

4. Odpustne knjige (Entlassungsbuch — §. 18. učnega reda), imajo odpasti. Odpust otroka ima se v šolski matici in v zapisniku zaznamovati. V šolski zapisnik se imajo zabilježiti tudi zadnji redi, ki so se v odpustnico (Entlassungszeugnis) zapisali.

Izidi odpustnih preizkušenj z zasebnimi (privatnimi) učenci (§. 16. učnega reda) se imajo v zapisniku višjega razreda dotičnega leta zabilježiti.

5. Kot šolska spričevala (Frequentationszeugnisse), vzlasti kadar otrok iz ene v drugo šolo prestopi, imajo se izročiti šolska naznanila (Schulnachrichten); namen take izročbe se ima na njih in v šolskem zapisniku razkazati (§. 66. učnega reda).

Književnost.

— **Josipa Jurčiča „Zbrani spisi“.** Založil in na svetlo dal odbor za Jurčičev spomin, vredil Fr. Levec, II. zvezek: Pripovedni spisi. Natisnila »Národna tiskarna« v Ljubljani 1884. mala 8ka, 296 strani. Cena 70 kr. Ta zvezek obsega Jurčičeve spise iz 1863. in 1864. l., in sicer: 1. »Jurij Kozjak«, slovenski janičar. Povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine. — 2. »Spomini na deda«. Pravljiča in povesti iz slovenskega národa. — 3. »Jesensko noč mej slovenskimi polharji«. Črtice iz življenja našega národa. — 4. »Spomini starega Slovence« ali črtice iz mojega življenja. Spisal A. Pajk, bivši avstrijski in francoski vojščak, bojni ujetnik na Francoskem in Ruskem ob Napoleonovem času. — Ta tudi po vnanjem krasna knjiga je primerno darilo naši odrasli mladini. (Glej »Vabilo« zadej!)

— **„Fizika v nižjih šolah“.** Metodična razprava. Spisal Fr. Hauptman. Ponatis iz »Popotnika«. Založil M. Nerat, tisk J. Leona, Maribor 1884. 8°. 26 strani. Cena 15 kr. Obče priznani strokovnjak in pisatelj naš, g. Fr. Hauptman, je to metodično knjigo poklonil slovenskim učiteljem, katerim jo prav živo priporočamo; spretnemu g. pisatelju pa smo za to prekrasno darilo hvaležni, in ga prosimo, da bi nas še večkrat razveselil z enakimi spisi.

— **„Ribičev sin“.** Pravljiča. Za slovenski národ prosto predelal Fr. Sl. Natisnil M. Šeber v Postojini, založil in prodaja Jan. Giontini. Tudi ta knjižica bode vstrezala naši pridni mladini in prostemu národu.

— **„Zgodoviná fará Ljubljanske škofije“.** Izdaje A. Koblar. Prvi zvezek: Zgodovina Sorske in Preške fare. (Ponatis iz »Laib. Diöcesanblatt-a«.) Stane brez pošte

30 kr. in s pošto 5 kr. več. Dobiva se pri g. pisatelju in založniku g. A. Koblarji, škofijskem arhivarji v Ljubljani. To zelo spretno pisano in jako zanimivo knjigo živo priporočamo šolam in učiteljem ter vsem, ki se zanimivajo za našo domačo zgodovino.

— **Molitve**, katere naj po povelji sv. Očeta Leona XIII. opravi vsak mašnik po vsaki tihi sv. maši. Natiskil in založil ter prodaja Milic v Ljubljani (na podobnicah) po 2 kr. iztis; po poštni nakaznici poslanih 24. kr. za 24 iztisov, 90 kr. za 50 iztisov, in 1 glđ. 80 kr. za 100 iztisov.

D o p i s i.

Z Dunaja. Poleg »Ústředni Matice školské« v Čehih in društva »Komenský« na Dunaji osnovala se je proti nasilstvu nemškemu »Matice školská v Brne«. Naše zemljepisne, po nemških virih izdelane, knjige štejejo Brno mej nemška mesta, kakor tudi Olomuc, Jiglavo, Znojem in druga. Trdila se je ta neresnica celó o Pragi, no, zadnje desetletje je to vero do dobrega podrló. Tekočih deset let poučilo nas bode boljšega tudi o Moravi. »Matice školská« vzdržuje v Brnu dvorazredno šolo (286 učencev), petrazredno z 10timi oddelki (600 učencev), 5 materskih šol (673 detet). Po ministerskem odloku prešla je ena šola v mestno opravó, novo tretjo šolo urediti mora mesto samo v prihodnjem letu. V Olomuci vzdržuje »Matice školská« národno šolo (398 učencev), matersko (114 detet) in ponavljavno obrtno šolo (96 učencev). Ta števila kažejo bujen naraščaj, vztrajnost in požrtvovalnost ljudstva. Brnska matica vzprejela je za leto 1883. 9676 gold. 25 kr. darov, izdala 10.357 gold. 82 kr., primankljaj pokrila je iz zaklada, ki znaša 5500 gold. Vkup nabrala je zadnja leta 46.224 gold. Temu so donesli Čehi 17 odstotkov, Brnci 44, Moravani 80. Po takih uspehih matičnih preplašili so se silno Brnski meščanje ter ustanovili 6 bogato obdarjenih detišnic. Matica ne hoteča zaostajati, žrtvovala je skoro vse, kar je premogla. Kupila je prostor in poslopje za 9000 gold., da napravi tudi ona vzgledno detišnico. Ta silni napor kaže energijo, s katero se bojuje na našem severu.

Ako primerimo z delovanjem čeških šolskih društev óno nemškega »Schulverein-a«, vidimo, da je razhod skoro enak. Najsilnejše razpostavlja svoje šole Čehom nasproti: na Šleskem 37 učilišč, na Moravi 102, v Čehih 357, ostala v avstrijskih vojvodinah.

Čehi so si opomogli, zato ne godí se nikaka krivica Nemcem. Kako dobro so obloženi kažejo sledeča čísla: N. pr. 1. je srednjih šol v Čehih 75, državnih 50, občanskih 23, duhovskih 2, 43 je čeških, 32 nemških; v prvih 13.054 dijakov, v drugih 8637. Moralo bi vender biti $\frac{2}{3}$ čeških, $\frac{1}{3}$ nemških šol, moralo bi razdeliti se dijaštvo v razmerji s šolami, tedaj: 50 čeških šol, 25 nemških. 2. Meščanskih šol na Moravi je: čeških 2, nemških 25, utrakvističnih 10. 3. Ljudskih šol je na Moravi: Irazrednih čeških 786, nemških 307, utrak. 10; 2razrednih čeških 404, nemških 131, utrak. 3; 3razrednih čeških 126, nemških 55, utrak. 3; 4razrednih čeških 47, nemških 45, utrak. 5; 5razrednih čeških 26, nemških 34, utrak. 7. 6- in večrazrednih čeških 5, nemških 12, utrak. 11; učiteljev in učiteljic je: čeških 2612, nemških 1769, utrak. 277; učencev čeških 225.945, nemških 103.664, utrak. 15.965. V kraljevini so razmere še dokaj povoljne, na Moravi celo neugodne Slovanom, pogledimo le meščanske šole in višje razrede ljudskih šol.

H. T.

Iz Krškega. V katerih bistvenih točkah imata nova postava z 2. maja 1883. l. in ukaz z 8. junija 1883. l. veljavo in pomen za kranjsko šolstvo? Prva dolžnost vsacega državljana je, da se ravná po postavah. Učiteljeva sveta dolžnost pa je zlasti ta, da se strogo drží šolskih postav. Starejše postave od l. 1868., 1869., 1870., 1873., 1879., so menda učitelji že dobro (?) premislili, kajti v teku minulih let se jim je bilo morebiti tudi praktično večkrat na nje ozirati. Malo pa so učitelji še preudarjali novo postavo z 2. maja 1883. l. in ukaz z 8. junija 1883. l., ki je ž njo v tesni zvezi. Radi tega hočem, čeravno sem o njih že pri lanskem občnem zboru »Slovenskega učiteljskega društva« govoril, še v »Učit. Tov.« o njih kratko pojasnovalno besedico spregovoriti. Napotila so me k temu vprašanju nekaterih učiteljev, ki so me vprašali, v katerih točkah bode zdaj pri kranjskem šolstvu kaka preuredba. Tudi se je pri neki seji c. kr. okrajnega šolskega sveta tolmačiti poskušal nekov §. nove postave tako, kakor bi imel veljavo za Kranjsko. Govor je bil namreč o hoji v šolo, in tù so udje hoteli z nove postave posneti določbo, po kateri bi se zdaj lahko ostrejše ravnalo v zadevi hoje v šolo. To bi bilo sicer na Kranjskem skoro želeti, zakaj deželna šolska postava je pri nas dala toliko olajšav, kakor jih nikjer drugod ne nahajamo. A pred vsem gré, da se strogo po postavi ravnamo. Radi tega sem novo postavo in dotični ukaz še enkrat premišljeval in primerjal s starimi določbami in prišel do sledečega prepričanja:

1. Na šolsko obiskovanje na Kranjskem nimata postava s 2. maja 1883. l. in ukaz z 8. junija 1883. l. nikakoršnega upliva, in tako velja za nas v tej zadevi le kranjska šolska postava z 29. aprila 1873. l.

2. Vsled nove postave in novega ukaza bodo se na Kranjskem samo učni načrti nekoliko izpremenili. (Razumé se, da dokler c. kr. deželni šolski svet načrtov ne izpremeni, obdržé zdanji svojo veljavo.) Tudi te premene, s katerimi se utegne deželna učiteljska konferencija letos pečati, bodo z ozirom na to, kar postava in ukaz zahtevata, ne bistvene.

3. Edino, kar je smel učitelj brez daljnega popraševanja v smislu teh novih določeb storiti, je to, da je telovadbo pri deklicah opustil, ako je stariši niso térjali.

4. Poludnevemu pouku so zdaj večja vrata odprta; toda tudi ta se smé uvésti le na enorazrednicah in v nižjih razrednih večrazrednic, ako prosijo občine in krajni šolski svet in ako deželni šolski svet dovoli.

5. Vse druge določbe so za občno naše (kranjsko) ljudsko šolstvo manj važne in zavedajo le: šolske knjige, meščanske šole, šolsko obiskovanje po drugih deželah, strokovne šole, učiteljišča, učiteljske preizkušnje, vero šolskih voditeljev itd.

V obče torej kranjske učitelje postava z 2. maja 1883. l. in ukaz z 8. junija 1883. l. le malo briga. In to je prav; kajti mnogo učiteljev je še, kateri starih postav in ukazov, ki veljajo ali za vso Avstrijo (1868. l., 1869. l., 1870. l. učni red) ali samo za Kranjsko (1870. l., 1873. l., 1879. l.) niso še dobro preštudirali. In vender bi jih moral vsak učitelj dobro poznati, kajti to ni samo šolstvu v korist, marveč v mnogih slučajih njemu samemu. I. L.

Iz Logatskega okraja. — Pri lanski uradni konferenciji se nam je priporočala neka ministerijalna naredba, zadevajoča mej družem tudi snaženje, kurjavo in ventilacijo šolskih prostorov, v študiranje in natančno izpolnovanje. Pri tej priliki si je gotovo z menoj vred vsak za šolski napredek vneti tovariš želel prej ko prej omenjeno naredbo v roko dobiti, se po nji ravnati ter krajne šolske svéte prepričati, da je treba šolske prostore pošteno snažiti, kuriti in prezračevati, kar stane mnogo truda in dela ter se ne more opraviti kar tako-le za: »Bog lonaj«, kakor bi nekateri kmetski mogotci radi imeli. Ker pa omenjene naredbe še do denašnjega dneva — če tudi bode kmalu obletnica konferencije — še nismo od nikoder dobili, si dovoljujem tù javno vprašati, kako je vender to, da se nam o takih za ljudsko šolstvo važnih zadevah nič črnega na belem ne pošlje in da tudi slovenski listi o tem skoro popolnoma molcé? — V prejšnjih časih je bila navada, da se je v vseh važnejših prenáredbah in uredbah šolskim vodstvom uradno poročalo ter učiteljstvo na ta način z vsemi izpremembami seznanilo, a zdaj pa ni več tako. Zakaj li? Izšla je šolska novela in mnogo drugih ministerijalnih ukazov, a o vsem tem bi mi ljudski učitelji ne vedili nič, ako bi slučajno o tem ali onem časopisu na to ne naleteli. V najnovjšem času izšla je baje zopet neka ministerijalna naredba, zadevajoča mnogopisarijo v ljudskih šolah; a tudi te noče biti mej svet. — Ker se šolske postave in ukazi izdajajo baje vender zato, da bi se šolstvo po njih uravnovalo, naj se skrbi tudi za to, da se bode učiteljstvo tudi ob pravem času z njimi seznanilo, ker drugače ne more biti odgovorno, če pride tù ali tam z brezštevilnimi paragrafi kaj navskriž. To se od nas borno plačanih »Naboretov« menda vender ne bode tirjalo, da bi si še razne »Gesetz- in Verordnungsblätter« naročevali, ko nam še za vsakdanji kruhek jako trda gré. Če drugi stanovi take stvari tako rekoč zastoj dobivajo, zakaj bi tudi mi ljudski učitelji kacega tacega lista, kakor je recimo »Diöcesanblatt« za duhovnike, ne dobivali; vsaj bi vender tak list ne stal bogsigavedi koliko, a šolstvu bi koristil mnogo. Tja na jesen dobimo vender že tako teško pričakovani »imenik«, a — če je res — brez koledarčka. Slavni odbor učiteljskega društva ima o tej zadevi svoje misli, a mi učitelji na deželi pa svoje; toliko pa vender le rečem, da bi nam najbolje ugajal, trdo vezani imenik s koledarčkom, ker tacega si večina tukajšnjega učiteljstva želi.

—k.

Iz Ljubljane. Vsled ukaza Nj. eksc. g. ministra za bogočastje in uk z 11. marcija t. l., št. 4136., je c. k. zaloga šolskih knjig na Dunaji za šolsko leto 1884/85. ljudskim in meščanskim šolam na Kranjskem kot delež (količnik) odmerila 1772 gld. 95 kr. Od tega zneska dobí okraj Postojnski 160 gld. 30 kr., Kočevski 198 gld. 12 kr., Krški 206 gld. 12 kr., Kranjski 156 gld. 17 kr., mesto Ljubljansko 104 gld. 6 kr., okolica Ljubljanska 175 gld. 41 kr., Litijški 107 gld. 17 kr., Logatski 149 gld. 20 kr., Radovljiški 97 gld. 14 kr., Novomeški 192 gld. 75 kr., Kameniški 102 gld. 35 kr., Černomeljski 123 gld. 30 kr. C. k. okrajna šolska svetovalstva naj tedaj omenjene zneske (vsled §. 5. v predpisu za knjige ubogim učencem s 4. marcija 1871. l., št. 13656. — min. ukazni list št. 20.) prirekujejo knjige za uboge učence ter naj navadna prirekovalna pisma do konca meseca maja t. l. pošiljajo naravnost c. k. ravnateljstvu pri zalogi šolskih knjig (k. k. Schulbücher-Verlags-Direction) na Dunaji.

— Po ukazu ministerstva za bogočastje in uk s 13. marcija t. l., štev. 4437, dobí Kranjska iz prigospodarjenega presežeka pri c. k. založništvu šolskih knjig za 1883. l. 1087 gold. deleža, ki se oddá pokojninski blagajnici za ljudske učitelje na Kranjskem.

— Vabilo na naročbo. Po presledku blizo poldruga leta prihaja II. zvezek Jurčičevih zbranih spisov za I. zvezkom na dan. Da se je tako zakasnil, iskati je vzroka v tem, da podpisani odbor za I. zvezek ni stržil toliko, da bi bil mogel s skupilom založiti II. zvezek; kajti »Desetega brata« se je do zdaj prodalo samó okolo 400 izvodov.

Podpisani odbor je preverjen, da je temu slabemu razpečavanju vzrok nekoliko visoka cena I. zvezka, nekoliko zanemarjeno knjigotrštvo slovensko. Vender se ne dá tajiti, da tudi slovensko razumništvo ni izpolnilo svoje dolžnosti in zahvalnosti proti prvemu svojemu pripovednemu pisatelju Josipu Jurčiču. Nadejamo se, da zavedni národ slovenski vsaj pri II. in pri naslednih zvezkih popravi, kar je zamudil pri prvem, in da nam z obilim naročevanjem omogoči izdavatí še na dalje Jurčičeve zbrane spise. V ta namen smo ceno nadaljnim posamičnim zvezkom znižali na 70 kr. ter uvedli tudi naročevanje po poštnih nakaznicah, na katero vabimo s tem pozivom vse Slovence. Ukrenili smo tudi to leto izdati še III., IV. in V. zvezek, nadejoči se potrebne podpore od slovenskega čitateljstva. — Odslej stoji: I. zvezek, nevezan po 1 gld., v Bonačeve izvirne platnice ukusno vezan 1 gld. 50 kr., II. zvezek, nevezan po 70 kr., v Bonačeve izvirne platnice ukusno vezan 1 gld. 20 kr. Ako pa tudi oddajemo vsak posamičen zvezek, vender se priporoča pošiljati naročnino za več zvezkov skupaj. Naročnina znaša za I., II. in III. nevezani zvezek 2 gld. 40 kr. Za vse tri lepo vezane zvezke 4 gld. Naročnina za zvezek I., II., III., IV. in V. stoji 3 gld. 50 kr., za elegantno vezanih prvih pet zvezkov 6 gld. Naročnina se pošilja pod naslovom: gospod dr. Jos. Starè v Ljubljani, Marije Terezije cesta 5. Naročniki prejema jo franco.

V Ljubljani, 1. marcija 1884.

Odbor za Jurčičev spomenik:

Dr. V. Zarnik,
predsednik.

Dr. Jos. Starè,
blagajnik.

Fr. Levec,
tajnik.

Za Jurčičeve »Zbrane spise« se dobivajo pri Ivan Bonaču posebno krasne temno-rudeče platnice od najfinejšega platna z vtisneno zlato podobo Jurčičevo, izvod po 30 kr., z vezanjem vred po 50 kr.

Ljubljanske in vnanje gospode naročnike opozarjamo, da se pri istem dobivata tudi I. in II. zvezek Jurčičevih »Zbranih spisov«, vezana v te izvirne platnice. I. zvezek po 1 gld. 50 kr., II. zvezek po 1 gld. 20 kr. Po pošti pošiljan vsak izvod 5 kr. več. Naročila najprikladneje po poštnih nakaznicah prejema Ivan Bonač, knjigovez, v Ljubljani, na Poljanski cesti, št. 10.

Jurčičeve »Zbrane spise« prodaja tudi Janez Giontini v Ljubljani, I. zvezek elegantno v črno platno vezan po 1 gld. 40 kr., II. zvezek po 1 gld. 10 kr. — Po pošti vsak zvezek 5 kr. več.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Učiteljska služba na enorazredni ljudski šoli na Robu s 450 gold. letne plače in s stanovanjem bode se zatrdno, ali začasno namestila. Prošnje za to službo naj se oddajajo pri podpisanim okrajnem šolskem svétu do 15. maja t. l. C. k. okrajni šolski svét v Kočevji v 4. dan aprila 1884. l. — Učiteljska služba na enorazrednici v Žaljni pri Višnji Gori s 450 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje do 25. t. m. pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Litiji.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Iv. Šuligoj, namenjen na Rako, vzprejel je službo v Podragi; na Rako pa zdaj pride g. Vrežic, učitelj pri sv. Gregorji. — G. Andrej Šest, učitelj v Radečah, dobil je nadučiteljevo službo v Metliki. — G. Val. Pin, nadučitelj v Šmartnem pri Litiji, gre v Knežak, na njegovo mesto v Šmartno pa pride g. Jan. Škrbinec, nadučitelj v Višnji Gori, v Višnjo Goro pa gre g. Anton Požar, nadučitelj v Knežaku. — G. Ant. Maier, nadučitelj na Jesenicah (na Gorenjskem), je zatrdno postavljen. II. učit. službo ravno tu dobila je gspđc. Donati, učiteljica na Boh. Bistrici.